

նեցան զանոնք իրենց [Թեմը, և Լյորզնկացին չի խնայելով իր ծերութեանը հետևեցաւ լատին լեզուի, գուցէ Լիւլիկիա եղած ատենն ալ հետևած էր, և [Թարգմանեց (Լ)ովմայի Լ'գու ինացոյաստուածաբանութիւնէն մաս մը: Լ'սիկայ եղած կ'երևայ իր ետքի գրաւոր աշխատութիւնը, բայց նշանաւոր աշխատութիւն մը: Լյորզնկացին միշտ ճշմարտութիւն և իմաստութիւն և ազգին օգուտը դիտելով, այս բանիս մէջ ալ միաբանեց զասոնք իր մտքին և սրտին մէջ, ոչ իբրեւ զօմանս՝ ճշմարտութեան պատուող երեւնալով՝ առանց աջ ու ձախ նայելու զազգն ոտքի տակ առող, և ոչ իբրեւ զայլս ազգասիրութիւն պարծենալով՝ ազգին մէջ գտածը յամուռութեամբ պաշտպանող: Լյեւքով ընտրելու է մէջ տեղն գտնել. շատ հեղ տաքութիւնն կամ կիրքն է մէկ կամ մէկալ ծայրն տարող:

Լճը զնկացւոյն հտքի տարիները մեծ երկրաշարժ մը եղաւ Լճոտալ գաւառը և լժադէի վանքն ալ կործանեցաւ : Օպքարիանորէն շինեց, և կ'երևայ թէ չթողուց որ Լճը զնկացին հոնկէ հեռայայ, և հաւանական է թէ հոն ալ կրնէ քեց իր բազմարդիւն կեանքը . թէպէտ և որոշ յիշատակ մը չկայ մահուանը և իր թաղմանը վրայ . և Հաղթասոյ վանքին գերեզմանատան մէջ անգիր գերեզման մը կը ցուցնեն ինչուան այսօր՝ Լճը զնկացւոյն է ըսելով . բայց ես ուրիշ տեղուանք ալ հանդիպած եմ ասանկ երեւելի մարդկան երկու տեղ գերեզմանին, կամ տեղէ տեղ մարմինը փոխադրելուն համար, կամ սիւսկ կարծիքով : Իւր ալ որ եղած ըլլայ գերեզմանը՝ թէ և անգիր, աւելի փառաւոր յիշատակ և տապանագիր սեպելու է Սիսիթար Լճալարանեցոյն ըսածն, թէ “Վաջու թեանն և սրբութեանն (Լճը զնկացւոյն) վկայեն ամենայն ծրագրեալ գրեանքն և մեկնութիւնք և սքանչելիք սուրբ գերեզմանոյն ” : Լճս ծրագրեալ մամատեանքն են վերի յիշածնիս, և անոնց մէջ զատ շատ գրուածքներ . ինչպէս են “Խրատք հասարակաց քրիստոնէից ” :

պարզ և ռամկաց դիւրահաս ոճով, պրզ տի գրքոյի մը, խրատական ուտանաւորներ տղոց և կրօնաւորաց համար, սըլբազան երգեր, ինչպէս են ջրօրհնեաց տաղքն՝ (Յամենայն ժամօրհնեմք զքեզ, և Լսօր ձայնն հայրական և Վարդավառի գանձն՝ Յանճառ լուսոյն, Լստուածածնայ Վերափոխման վրայ այբուբենի կարգով տաղ մը, և այլն, Համառօտ հարանց վարք մը և խրատք, Վարդք, Դժօթք, Վաղուածք վարդապետական բանից, ևն ևն. և ասոնց նման շատ գրուածներ ալ պիտի ունենայ անծանօթ մնացած ինչուան հիմայ. իսկ յիշածներէս ոմանց պատահեր եմ, ոմանց ալ լսեր եմ թէ կան. ինչպէս կը յիշէր մէկն իր անունով Տրամբանութիւն մ'ալ. շարականի մէջ ալ վերը յիշուածներէն զատ կ'երգեցուի իրեն շինած եօթն Խոտաճարակաց շարականն՝ Յաւուրս վերջին ժամանակի:

Իսկ յիշարայ յիշած գերեզմանին սքանչելիքն ինծի անծանօթ են . բայց ես իմ ազգիս պարծանաց համար բաւական և մեծ սքանչելիք կը սեպեմ իր առաքինութեամբ և իմաստութեամբ միացեալ վարբը , որով զանազան դիպուածոց մէջ կըցաւ ազգին սիրելի և օգտակար ըլլալ , որուն նման բազդի խիստ քիչ անձինք հանդիպած են ազգերնուս մէջ , և սրճեց նմաններուն միշտ հիմալ այ կարօտ է ազգն :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

የተጠቀሱት ስራዎች፡

ԼՋԵԻՈՒ և լուսնի ճառագայթները
մթնոլորտէն անցնելու ատեն իրենց լու-
սաւորութենէն քիչ մը կը կորսնցընեն .
վասն զի թէպէտեւ մաքուր օդը թափան-
ցիկ չըջափիւռ մ'է , որ լուսոյն ճառա-
գայթները համարձակ մէջէն կ'անց-

նին, բայց քննուած է որ երկրիս երեւին մօտ տեղուանք գործընկերութիւններով և երկրիս արտաշնչութիւններով լի է. և այս գործընկերութիւնները և արտաշնչութիւնները լուսոյն ճառագայթներէն մաս մը իրենց մէջ կ'ընկղմեն. Այս բանիս յայտնի փորձ մ'ալ այն է որ եթէ հաւասար հեռաւորութեամբ երկու առարկայ մէկը լեւան վրայ ըլլայ՝ մէկալը դաշտի մէջ, լեւան վրայինը աւելի որոշ կ'երեւնայ, քան թէ դաշտին մէջինը. Այս բանիս մէկ մը այն է պատճառը որ բարձր տեղ ողբ աւելի մաքուր ու գործընկերէ աւելի զըտած է. մէկ մ'ալ լեւան վրայի առարկային ետեւը լուսաւոր երկինքն ըլլալով՝ առարկային բոլորաթիւր աւելի դուրս կը ցատէ, և անանկով աւելի որոշ կ'երեւնայ:

Իսկ մենք որ առարկայ մը կը տեսնենք՝ աս կերպով կը տեսնենք. Ղառագայթները կու գան մեր բիւր կը մտնեն, և մինչև ցանցատեսակը կը հասնին: Իսկ ցանցատեսակն է տեսողական ջիղը, որ աչքին գունտին ետեւի զին տարածուած է: Ղառագայթները ցանցատեսակին վրայ առարկային ձևն ու գոյները կը նկարագրեն, որ առարկային ճիշդ պատկերը կ'ըլլայ, միայն թէ պզտիկ քան զառարկայն:

(Ժ) Ե որ խուցի մը պատուհանին փեղկերը գոցես, և լոյս մտնելու պզտիկ ծակ մը միայն թողուս, կը տեսնես որ պատին վրայ ամենեւին մեր ցանցատեսակին նմանութիւնը կ'ըլլայ, որ արտաքին առարկաներուն պատկերները պատին վրայ կը նկարագրուին մանրանկարի պէս պզտիկ գեղեցիկ. միայն թէ բոլոր առարկաները գլխիվայր կը նկարագրուին: Ես սկզբամբ շինած է խաւարասենեակը, որ բաց ի մէկ ծակէն ուրիշ կողմէ ամենեւին լոյս պիտի չառնէ: Իսկ այն պատկերներն որ կ'երեւան, այլ և այլ առարկաներէ անդրադարձած ճառագայթներէ առաջ կու գան:

Եր ցանցատեսակին վրայ ալ արտաքին առարկաներու պատկերները ամենեւին ասանկ կը նկարագրուին: Պատուհանին այն պզտի ծակը մեր աչ-

քին բիւրն օրինակը կրնայ ըլլալ. և պատին վրայի նկարներն ալ ցանցատեսակին վրայի պատկերին օրինակը: — Աստի տեսանելեաց զգայարանքովը իրաւ կ'իմանանք մենք թէ առարկաներ կան զիմացնիս, բայց ոչ երբեք բուն առարկաները կը տեսնանք, հապա միայն առարկաներուն պատկերն է որ մեր ցանցատեսակին վրայ կը նկարուին: Ասան զի մեր հոգւոյն ըմբռնմանցը գործիք մեր ջիղերն են, որոնք մեր մարմնոյն աւելի զգայուն մասունքը ըլլալով՝ անոնց ձեռքովը կ'առնենք մեր զգացմունքները, և ամէն մէկ զգացմունք մեր հոգւոյն մէջ մէկ գաղափար կու տան:

Ես ալ յայտնի է թէ մեր ջիղերը բան մը չեն կրնար զգալ, բայց եթէ շօշափմամբ. ան պատճառաւն է որ մեր ըզգայարանքներն ալ հեռուանց ազդուութիւն մը չեն առներ: (Յ) րինակի համար մենք հոտը ան ատենը կը զգանք, երբ որ հոտոյ մանր մասնիկունք կու գան մեր հոտոտելեաց զգայարանքը կը շօշափեն: Ենտարակուսելի փորձերով քննուած է թէ ծաղկին հոտը իրեն արտաշնչութիւններէն առաջ կու գայ, որ ամենա նուրբ մասնիկամբ կը բազկանան և ան մասնիկունքը մեր ուղեղունքը մըտնալով կ'երթան հոտոտելեաց ջիղերը կը շարժեն. և այս ջիղերուն շարժմունքը՝ հոգւոյն հոտի գաղափարը կու տան: Ինչպէս ձայնն ալ առջի բերան կը կարծուի որ հեռուանց կը լսենք. բայց սիւալ է ատ մտածութիւնը. վասն զի մինչև որ օդին թրթուումը մեր ականջին լուղական ջիղերը չի շարժէ, մեր հոգին ձայնին գաղափարը չառնէր. որ է ըսել մենք ձայնը չենք լսեր: Ղաշակելեաց ու շօշափելեաց զգայարանքն ալ յայտնի է որ աս կերպով մեր զգայարանաց ջիղերը մինչև որ չի շարժեն՝ մեր հոգին շօշափման կամ համաուութեան գաղափարը չառնէր:

Եր տեսանելեաց զգայարանքն ալ ամենեւին մէկալ զգայարանաց նման է: Տեսանելեաց ջիղերուն բնութիւնն ալ ուրիշ զգայարանաց ջիղերէն տարբեր չէ ամենեւին. և ջիղերը գործիք մ'են

որ առարկայից գաղափարը մեր հոգւոյն կը հասցընեն . որ ուրիշ կերպով չըլլար , բայց եթէ շարժմամբ կամ շօշափմամբ : Իսկ որովհետեւ անկարելի է որ առարկաները տեսողական ջիղերը անմիջապէս կարենան շօշափել , անոր համար առարկայիցմէ ցոլացած լուսոյն ճառագայթներովը առարկայից պատկերը կ'երթայ և տեսողական ջիղերուն վրայ ազդեցութիւն կ'ընէ , և այս ջիղերուն շարժմամբը հոգին առարկաները կ'ըմբռնէ :

Իսկ թէ որ մէկուն դժուարահաւատալի երևնայ թէ ինչպէս կարելի է որ ցանցատեսակը այնչափ պզտիկ ըլլալով մեծամեծ առարկայք վրան ճիշտ նկարուին : Եւ տարակոյսը մէկէն կը վերնայ , թէ որ մարդկային գործքերը միայն քննելու ըլլանք . որ պզտիկ հայելներուն վրայ , մանաւանդ թէ որ դուրսը ըլլան , ինչպէս մեծամեծ առարկաներ գեղեցիկ մանրանկարի պէս կը նկարուին . աչքն ալ այսպէս աստուածաշէն հայելի մ' է , և ան բանն որ մարդկային արուեստը չի կրնար ընել , Եւտուծոյ ամենակարողութիւնը բնութեան այնպիսի օրէնք դրած է , որ ինքիրենը ամենայն փափկութեամբ և կանոնաւորութեամբ կը կատարուի :

Եւրծեմ որ աս կողմանէ դժուարութիւն մ'որ ալ կայ նէ շատ կը դիւրանայ մարդուս մտքին մէջը աս ամենապարզ փորձովս . Թուղթ մը ան ու բարակ ասեղի ծայրով մը ծակէ , և ան ծակէն նայէ , որչափ ընդարձակութիւն կը տեսնաս . և յայտնի բան է որ ան ընդարձակութենէն մինչև որ ճառագայթներ չի գան ու ան ծակին մէջէն չանցնին , անկարելի է որ ան ընդարձակութիւնը երևնայ :

Իսկ մէկը կրնայ ըսել թէ լուսմենք չէ թէ առարկայք , հապա առարկայից պատկերը կը տեսնանք . ինչպէս ուրեմն առարկայք գլխիվայր չենք տեսար . որովհետեւ ինչպէս խաւարասնեկին մէջ , նոյնպէս մեր ցանցատեսակին վրայ ալ գլխիվայր կը նկարագրուին առարկաները :

Իսկ մեր ցանցատեսակին վրայ առարկաները գլխիվայր կը նկարագրուին , ինչպէս խաւարասնեկին մէջ , և ճառագայթները բբին մէջ մանալու ատենը իրար կը կտրեն , ինչպէս խաւարասնեկին մէջ . իսկ մենք առարկաները գլխիվայր չենք տեսնար , հապա շիտակ կը տեսնանք , վասն զի մենք առարկաները ան ուղղութեամբ կը տեսնանք ինչ ուղղութեամբ որ ան առարկաներէն եկած ճառագայթները մեր աչքին մէջը կ'ինկնան : Դառագայթ մը որ առարկային գլխէն կու գայ իրաւ մեր ցանցատեսակին վարի կողմը ան առարկային գլխին պատկերը կը նկարագրէ , բայց փորձով սորված ենք որ ան ճառագայթին ուղղութիւնը վերէն է , ուստի ցանցատեսակին վարի կողմը նկարած մասը մենք կը սեպենք որ առարկային վերի մասն է . իսկ առարկային վարէն եկած ճառագայթը որ ցանցատեսակին վերի կողմը կ'ինկնայ , ու հոն կը նկարէ առարկան , մենք կ'ըսենք թէ առարկային վարի կողմէն կու գայ , ուստի առարկային վարի մասը կ'ըմբռնենք :

Իսկ որովհետեւ աս հոգւոյն ըմբռնմանց խնդիրները հոգեբանական խնդիրներ են , աւելի բնազանցական քննութեանց տակ կ'ինկնան քան թէ քննաբանութեան :

Հեռուոր առարկաներուն պզտիկ երևնալու պատճառն ան է որ մեր ցանցատեսակին վրայ անոնց պատկերը պրզտի կը նկարագրուի : Եւ պզտիկ նկարուելուն պատճառն է տեսութեան անկեան պզտիկութիւնը : Եւ ենք որ երկու ծառ կը տեսնենք , մէկը մօտ՝ մէկայր հեռու : Ինչպէս առաջ ըսինք՝ աս ծառերը չենք կրնար տեսնել մինչև որ անոնցմէ մեր աչքին ճառագայթներ չի գան . և ենթադրենք որ աս ծառերուն գագաթէն ու արմատին քովէն կու գան երկու ճառագայթներ մինչև մեր աչքը , և մերձաւորագոյն ծառէն եկած ճառագայթները մեր աչքին բբին որ հասնին աւելի մեծ անկիւն կը ձևացընեն , քան թէ հեռուի ծառէն եկած ճա

առաջալծները . և աս անկիւնները կ'ըսուին տեսութեան անկիւն : Աս ճառագայթները իրարու որ կը հանդիպին՝ զիրար կը կտրեն , և առջի անկեան հաւասար ընդդիմագագած անկիւն մը կը ձևացնեն . և աս անկեան սրունքները կը հասնին մինչև առարկային պատկերն որ խաւարասենեկին մէջ գլխիվայր կը նկարագրուի . որ իրաւ առարկայէն շատ պզտիկ է , բայց ամենեւին համեմատութիւնները չի կորսնցնէր :

Բէլի հեռու ծառէն եկած ճառագայթներն որ աւելի պզտիկ անկիւն կը ձևացնեն , նկարած պատկերն ալ ան պզտիկ անկեանը համեմատական կ'ըլլայ : Աս անկեանցը մեծութեան ու պզտիկութեանը պատճառաւ երկու հաւասար մեծութեամբ առարկաներու պատկերները խաւարասենեկին մէջ այլ և այլ մեծութեամբ կը նկարագրուին ըստ համեմատութեան տեսութեան անկեանց :

Խաւարասենեկին մէջ երեցած երեւոյթը ամենեւին նոյն է մեր ցանցատեսակին վրայ հանդիպած երեւութիւն հետ : Երկու հաւասար մեծութեամբ առարկաներ , բայց մէկը մօտ և մէկայլը հեռու , անկարելի է որ մենք երկուքն ալ մէկ կէտէն հաւասար մեծութեամբ տեսնանք . հապա մօտինը մեծ , հեռուինը պզտիկ կը տեսնանք : Բայց առարկաները ոչ երբէք իրենց մեծութիւնը կը փոխեն : Ուրեմն ինչպէս կ'ըլլայ որ մենք մէկը մեծ , մէկայլը պզտիկ կը տեսնանք : Ասան զի չէ թէ առարկան է որ կը տեսնանք , հապա առարկային պատկերն որ մեր ցանցատեսակին վրայ կը նկարագրուի : Աս որչափ տեսութեան անկիւնը մեծ ըլլայ , այնչափ առարկան մեծ կ'երևնայ . որչափ պզտիկ ըլլայ տեսութեան անկիւնը , առարկան ալ այնչափ պզտիկ կ'երևայ :

Այսին գիտնալով է որ շօշափելեայ զգայարանօք շատ անգամ մարմնոց մեծութիւնը փորձով գիտնալով , ըստ այնմ մեր տեսութեան վրիպակը իւրաքանչիւր առարկային յարմար կ'ողզենք . և գիտնալով թէ այսչափ հեռաւորութիւնը

թիւնը որչափ մեզի առարկաները պրզտիկ կը ցուցնեն , ըստ այնմ համեմատութեան մենք տեսած առարկանիս մեծ կ'ըմբռնենք : Նմանկ որ թէ որ հեռաւորութեան մը համեմատական չափը չի կարենանք գիտնալ , և ոչ ան հեռաւորութեամբ տեսած առարկաներնուս համեմատական չափը կ'ըմբռնենք : Աստի թէ որ ծովուն վրայ հեռուանց մէկ նաւ մը մինակ տեսնանք , կամ քանի մը նաւեր հաւասար մեծութեամբ ու հաւասար հեռաւորութեամբ , չի գիտնալնուս թէ արդեօք որչափ հեռաւորութիւն ունին , չենք կրնար անոնց համեմատական չափը գտնալ :

Տեսութեան անկիւնը պզտիկնալն է պատճառը որ շիտակ ճամբայ մը որ երկու կողմը ծառեր տնկած ըլլայ , չէ թէ միայն ծառերը հետ զհետէ պզտիկ կ'երևնան , այլ և ճամբան ալ նեղ կ'երևնայ , թէպէտ և լայնքը բոլոր անփոփոխ ըլլայ . մինչև կարծես որ ճամբուն ծայրը ծառերը իրարու կպած են : Ասան զի չէ թէ միայն ծառերէն եկած ճառագայթներուն տեսութեան անկիւնը պզտիկ ըլլալով՝ ծառերը պզտիկ կ'երևնան , հապա ճամբէն ալ եկած ճառագայթներուն տեսութեան անկիւնը պզտիկնալով՝ ճամբան ալ նեղ կ'երևնայ . և մինչև ծայրէն եկած ճառագայթները այնչափ պզտիկ անկիւն կը ձևացնեն , որ գրեթէ ալ ճամբուն լայնքը մեզի չերևար : Աս սկզբանցը վրայ է հաստատեալ ընդօրինակութե գիտութիւնն ալ :

Աստի նկարչութեան մէջ չէ թէ առարկայից իրական պատկերը կը նկարագրուի , հապա այն պատկերն որ մեր ցանցատեսակին վրայ կը տպաւորուի : Իսկ քանդակագործութեան մէջ բուն առարկային իրական պատկերը կ'օրինակեն :

Թէ որ առարկայ մը սովորական լուսով երկու մանրերկրորդի անկեամբ չերևար նէ , ան առարկայն մենք չենք կրնար տեսնալ : Առարկայք մեզի երկու կերպով աներևոյթ կ'ըլլան . մէկ մը սաստիկ պզտիկութեամբ , մէկ մ'ալ այն

չափ հեռաւորութեամբ, որ երկու մանրերկրորդէ աւելի պզտիկ անկիւն կը ձեւացնեն:

Նոյնպէս թէ որ մարմնոյ մը երազութիւնը այնչափ քիչ ըլլայ, որ մէկ ժամու մէջ ըրած աղեղը 20 աստիճանի անկեամբ երեւայ, ան մարմնոյն շարժմունքը անըմբռնելի կ'ըլլայ: Նոյնպէս անըմբռնելի կ'ըլլայ խիստ երազ շարժմունքն ալ, միայն թէ բաւական հեռաւորութիւն ունենայ. վասն զի որչափ աւելի հեռու ըլլայ՝ այնչափ աւելի պզտիկ անկեամբ կ'երեւայ շարժմունքը: Եւ պատճառաւ է որ թէպէտ և երկնային մարմինք սաստիկ երազութիւն ունին, բայց շարժմունքնին մեզի չերեւար: Ուստի իրական երազութիւնը կ'իմացուի իւրաքանչիւր աստիճանին միջոցէն. և աստիճաններուն միջոցը առարկային հեռաւորութենէն, ու ճամբուն խոտորնակութենէն կը կախուի:

Եւ մտածութիւնը մեզի կը սորվեցընէ թէ իրաւ աչքը մէկ հարկաւոր ըզգայարանք մ'է, բայց չենք կրնար միշտ մեր տեսութեանը վստահիլ. մեր տեսութեամբը միշտ առարկայից մեծութեանը ու հեռաւորութեանը վրայ կը խաբուինք. և մեր զգայարանքներովը շատ մոլորութեանց մէջ կ'ինկնայինք, թէ որ փորձառութիւնը մեզի չօգնէր: Ուստի մեր զգայարանքներուն և փորձառութեանը օգնութեամբն է որ կենաց հասարակ պիտոյիցը համար արտաքին առարկայից վրայ բաւական տեղեկութիւն կ'ունենանք:

Եւ թէ փորձառութիւնը հարկաւոր է մեզի որ մեր տեսութեան մոլորութիւնները ուղղենք, աս դիպուածովս յայտնի կ'երեւայ: Պատանի մը իր տըղայութեանը ատեն կուրացեր էր, ու տասնըչորս տարուան որ եղաւ, աչքին վրայի քօղը, որ լուսն կ'ըսուի, վերուցին վիրաբոյժք, և տղուն աչքը սկսաւ տեսնալ: Որովհետեւ առարկայից ոչ հեռաւորութեանը և ոչ մեծութեանը զաղափար ունէր, առջի բերանը կը կարծէր թէ ամէն տեսած առարկաները աչքին կը դպչին: Եւ շատ անգամ փոր-

ձելէն ետեւ իմացաւ թէ առարկաները աչքին չեն դպչիր, և շատ անգամ մէկ առարկայէն մինչև մէկալ առարկան երթալով իմացաւ առարկայից համեմատական չափը, դիրքը ու հեռաւորութիւնը: Եւ տղան որ կարծէր թէ առարկաները աչքին կը դպչին՝ իրաւունք մը ունէր, որովհետեւ իրաւցընէ մինչև առարկայից պատկերը մեր աչքին չի դպչի մենք առարկայք չենք կրնար տեսնալ:

(ՄԵՇԵՅԵՆ ՌԻՐԻՇ ԵՆԳԵՄ)

ՄԱՆՐ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՔ

ԱԳՈՒՅԻՒ տեսած սերմը չի կանաչիլ:
Ամառուայ փուշը՝ ձմեռուայ նուշը:
Ամէն թուրքանող աղայ չի դառնալ:
Ամէն մարդ իր թանին թթու չի ասիլ:
Ամէն օր տատը (մը մայր) գաթայ չի ուտիլ:
Բանը ո՞վ անի, ես ու գու. հացն ո՞վ ուտի, ես ու գու:
Գէշ կաննի, գերան կը կոտրի:
Ընչանք հաստը բարակի, բարակի հոգին գուս կը գայ:
Լաւ հաւը իր ճուտերի վրայ ման կը գայ:
Խօսքը մեծին, ջուր պղտկին:
Խօսքը մերը, տունը մերը:
Ծերանաս, ծերի զաարը կ'իմանաս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԻՔ

Հին օրէնէն հաշիւ ես ինչ:

ՄՕՏԵՐՍ Յոպպէ կամ Եաֆա քաղաքին նաւահանգստին հիւսիսային դին փորելու ատեն ծովուն տակը մեծ նաւու մը կմախք գտնուեցաւ՝ որ խիստ հին ատենուան բան կ'երևայ, ու ինչպէս որ կը կարծուի հաւանականաբար այս նաւը Հրէից թագաւորութեան ժամանակներէն մնացած պիտի ըլլայ, որ ան ատեն Յոպպէ խիստ ծաղկած էր, ու նաւահանգիստը շատ բանուկ: Թէ որ տեղացւոց աւանդութեանը հաւատանք՝ այս նաւահանգիստը Նոյ նահապետին ժամանակէն ի վեր մնացած է եղեր: Գարձեալ այս նաւահանգստէն էր որ Յովնան մարգարէն նաւ հեծած կ'ուզէր Կիլիկիոյ Թարշիշ կամ Տարսոն քաղաքը փախչիլ, Քրիստոսէ 800 տարի առաջ: Ըստ Հեթանոսական առասպելաց Պերսէոսի ու Լնդրոմաքեայ դիպուածն ալ հոս հանգիպած է Քրիստոսէ 1430 տարի առաջ: Բայց այս աւանդութիւնները ինչ որ ալ ըլլան՝ Յոպպէի նաւահանգստին հեռութիւնը բաւականապէս կրնայ